

5.3. Familia TTL

Familia TTL face parte din familia mare a circuitelor integrate în tehnică bipolară, tranzistoarele fiind tranzistoare bipolare. Deși astăzi familia standard TTL este ieseită din uz pentru motive ce vor fi discutate, este un model pentru a înțelege tehnica unei familii de circuite logice și din acest motiv rămân un obiect de studiu. Mai mult, familii derivate cu performanțe superioare sunt utilizate în continuare.

Principalul dezavantaj este puterea consumată care le face, de exemplu, improprii pentru alimentare portabilă și mai mult, tensiunea standard de alimentare de 5 V nu este proprie alimentării de la baterii care au standarde diferite. Trei baterii de 1,5 V nu asigură de exemplu limita minimă de 4,75 V necesară acestora, iar alimentarea portabilă este foarte mult utilizată în aplicațiile noi.

Au și o margine de zgomot redusă, de 0,4 volți și sunt sensibile la vârfuri de tensiune care apar pe linia de alimentare astfel că în mod curent e nevoie de condensatoare de decuplare care uneori ajung la fel de multe ca integratele TTL folosite, măbind mult suprafața totală.

5.3.1. Poarta fundamentală SI-NU

Familiiile de circuite integrate digitale s-au dezvoltat pornind de la un circuit fundamental care pentru familia TTL este poarta SI-NU, figura 5.16. Alăturat este prezentat și simbolul porții cu notațiile curente pentru variabilele de intrare și de ieșire și pentru funcția realizată.

Tensiunea de alimentare a circuitelor integrate TTL este $E_{CC} = 5V$, fiind permis un domeniu de variație între +5%..-5%, adică între 5,25... 4,75V.

Prin convenție 1 corespunde nivelului de tensiune ridicată, U_H (High), iar 0 nivelului de tensiune coborâtă, U_L (Low). Convenția se numește logică pozitivă.

Tranzistorul T_1 este un tranzistor multi-emitor, realizabil ușor prin tehnologia integrată. Dacă cel puțin una din intrări este la tensiune coborâtă, nivel logic 0, joncțiunea bază-emitor a tranzistorului T_1 este polarizată în sens direct și potențialul în punctul 1, $V_1 = 0,7V$ și are o valoare insuficientă pentru a deschide joncțiunile bază-colector a tranzistorului T_1 , bază-emitor a tranzistorului T_2 și bază-emitor a tranzistorului T_3 . Potențialele V_2 , și V_3 sunt sub valorile care permit deschiderea joncțiunilor și deci tranzistorul T_2 este blocat, tranzistorul T_3 este blocat, iar tranzistorul T_4 prin R_2 este deschis la saturație. Tensiunea de ieșire U_O este ridicată, corespunzătoare nivelului logic 1.

În figura 5.17.a este desenată cu linie mai groasă zona activă a porții, cu elementele parcurse de curent pentru această stare.

Dacă toate emitoarele tranzistorului T_1 sunt la tensiune ridicată, nivel logic 1, atunci joncțiunile bază-colector a tranzistorului T_1 și bază-emitor a tranzistorului T_2 sunt deschise, tranzistoarele T_2 și T_3 sunt deschise la saturație. Potențialul V_3 este 0,7V, potențialul unei joncțiuni deschise iar pe T_2 deschis este o cădere de aproximativ 0,2V și atunci potențialul $V_4 = 0,9V$, insuficient pentru a deschide joncțiunea bază-emitor a

T_4 și dioda D. Tensiunea de ieșire U_O este coborâtă, corespunzătoare nivelului logic 0.

În figura 5.17.b este desenată cu linie mai groasă zona activă a porții, cu elementele parcurse de curent pentru această stare.

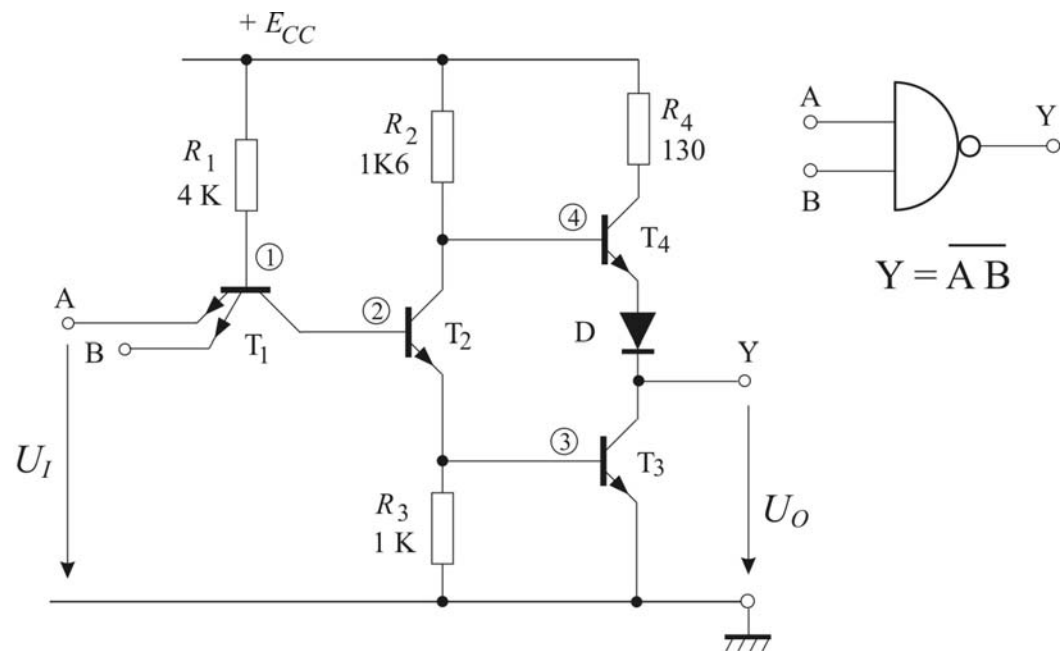

Fig. 5.16. Poarta TTL fundamentală, poarta SI-NU

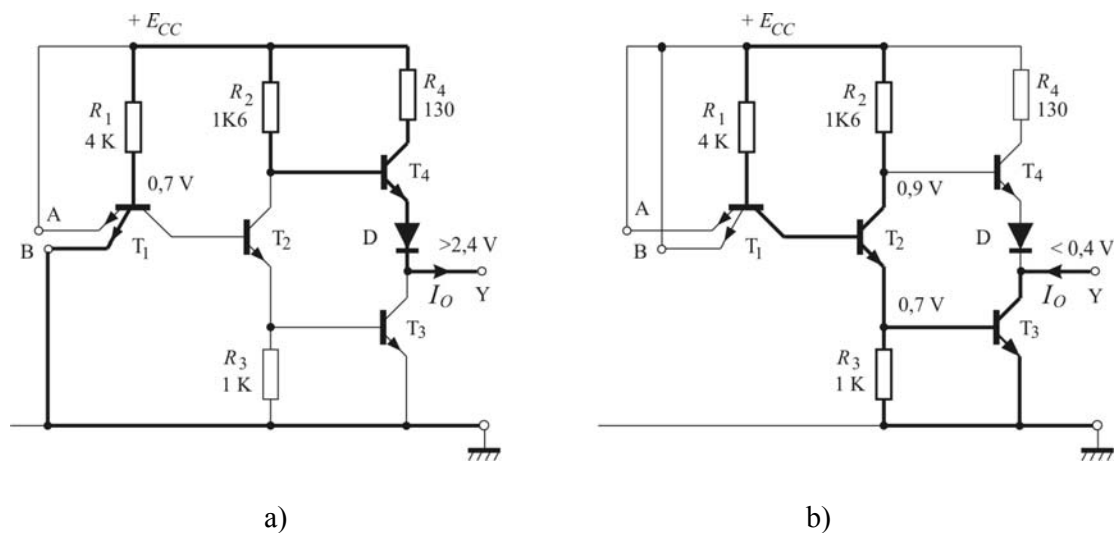

Fig. 5.17. Poarta SI-NU în starea 1 (a) și 0 (b) la ieșire

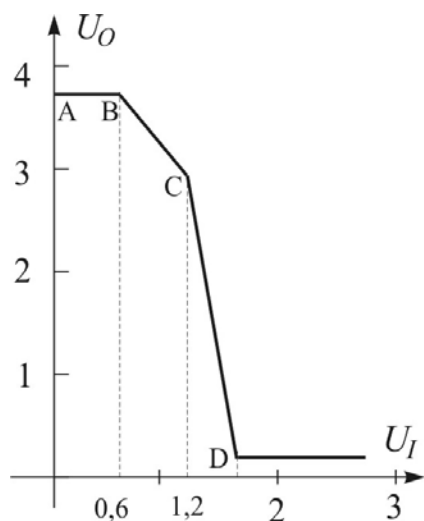

Fig. 5.18. Caracteristica de transfer a porții SI-NU

Caracteristica de transfer $U_O(U_I)$ pentru o intrare (cealalta fiind în gol sau conectată la E_{CC}) poate da o privire de ansamblu asupra funcționării circuitului (figura 5.18).

Dacă tensiunea de intrare este sub 0,6V suntem în cazul 5.17.a și ieșirea este la nivel ridicat, porțiunea A-B a curbei.

După aceasta valoare T_2 intră în conducție și este un amplificator cu amplificare mică $A_U \approx -R_2/R_3$ iar caracteristica are o pantă ușor descrescătoare, porțiunea B-C a curbei.

Dacă tensiunea de intrare este peste 1,2V atunci se deschide și tranzistorul T_3 și variația la ieșire este mai accentuată, porțiunea C-D a curbei. Pe această porțiune exista și o creștere a curentului absorbit de la sursă.

Dacă tensiunea crește în continuare tranzistoarele 2 și 3 conduc la saturație și suntem după punctul D al curbei, la valori mici ale tensiunii de ieșire.

5.3.2. Parametri și caracteristici ale familiei TTL standard

Pentru seria de circuite integrate TTL **nivelele de tensiune garantate** în condiții de încărcare maximă sunt:

-pentru 0 la ieșire $U_{OL\max} = 0,4V$

-pentru 1 la ieșire $U_{OH\min} = 2,4V$

-pentru 0 la intrare $U_{IL\max} = 0,8V$

-pentru 1 la intrare $U_{IH\min} = 2,0V$

Diferențele:

$$MZ_1 = U_{OH\min} - U_{IH\min} ;$$

$$MZ_0 = U_{OL\max} - U_{IL\max} ;$$

se numesc **marginii de zgomot** de curent continuu (figura 5.19). Valorile garantate pentru ambele nivele de ieșire sunt:

$$MZ = 0,4V.$$

Astfel, o suprapunere de zgomot de 0,4V între ieșirea unui circuit și intrarea următorului nu va influența starea transmisă. În realitate marginea de zgomot este mai mare.

Pragurile de tensiune sunt garantate pentru orice circuit, în limitele tensiunilor de alimentare permise, 4,5-5,5V pentru seria militară și 4,75-5,25V pentru seria industrială, respectiv în limitele de temperaturi permise, -55...+ 125 grade Celsius,

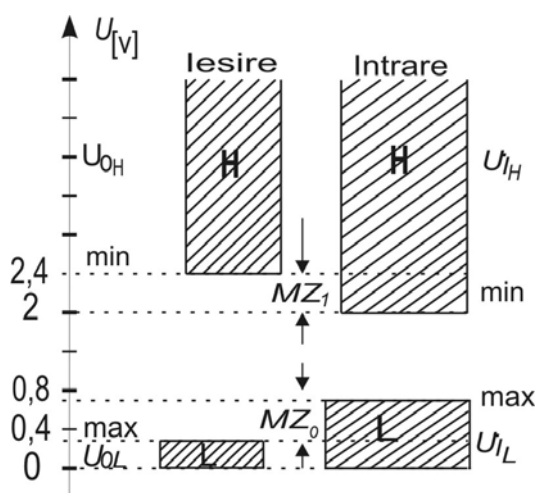

Fig. 5.19. Nivele de tensiune și margine de zgomot.

seria militara și 0...+70 grade Celsius seria industrială. Aceasta înseamnă că valorile caracteristicii de transfer trebuie să se situeze în afara zonelor marcate (figura 5.20).

Factorul de încărcare la ieșire, **fan-out**, reprezintă numărul maxim de intrări permise să se lege la o ieșire, astfel ca nivelurile de tensiune să nu se degradeze. Seria de circuite integrate TTL are garantat fan-out-ul de 10, ceea ce înseamnă că o ieșire într-o anumită stare poate asigura în condițiile cele mai defavorabile un curent de ieșire care să fie de cel puțin de 10 ori mai mare decât curentul de intrare maxim pentru aceea stare, păstrându-se pragurile de tensiune garantate.

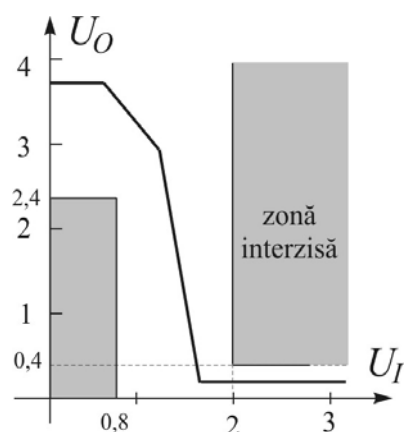

Fig. 5.20. Zona permisă în funcționarea circuitelor TTL

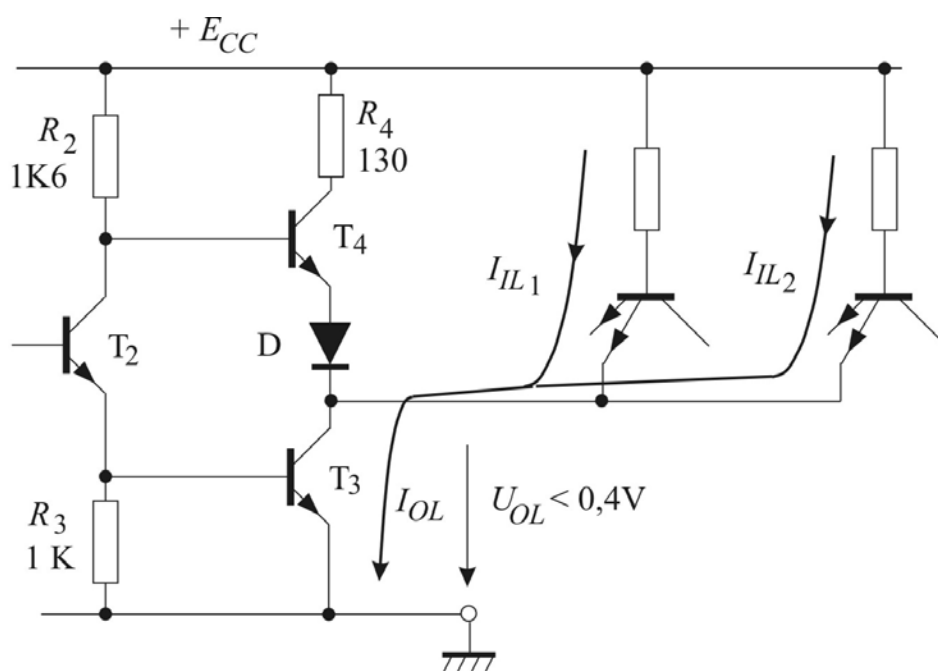

Fig. 5.21. Circulația curenților între circuite, pentru 0 logic

Deci, pe lângă nivelul de tensiune garantat circuitul trebuie să asigure și anumite nivele de curent. Circulația curenților între două circuite, pentru cele două stări, 0 sau 1 logic este prezentată în figurile 5.21 (0 logic) și 5.22 (1 logic). Se considera că o poartă comanda alte două porți.

Din caracteristica de intrare a porții TTL, figura 5.23, se poate vedea **curentul de intrare** în cele 2 stări.

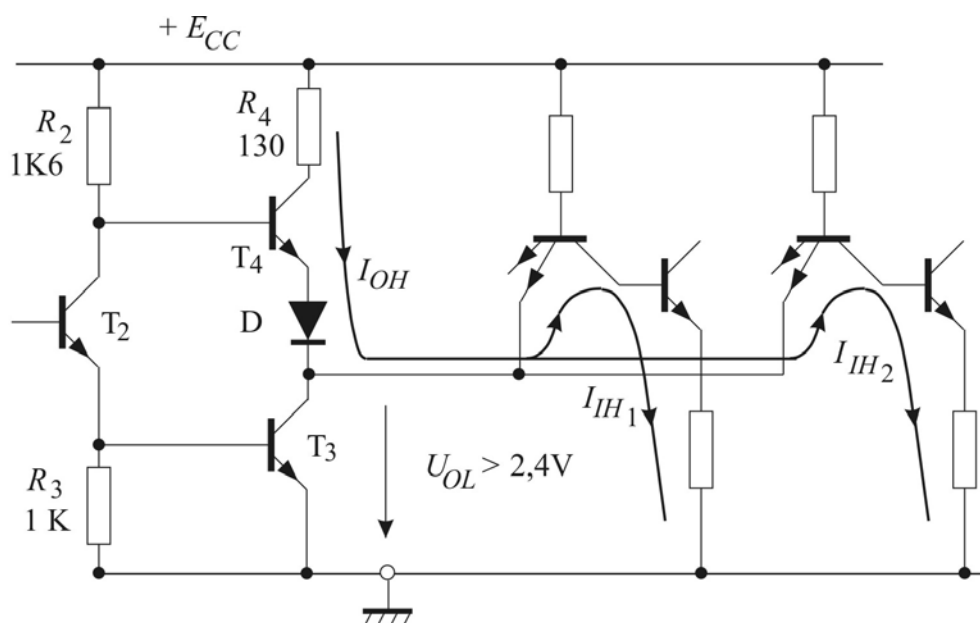

Fig. 5.22. Circulația curenților între circuite, pentru 1 logic.

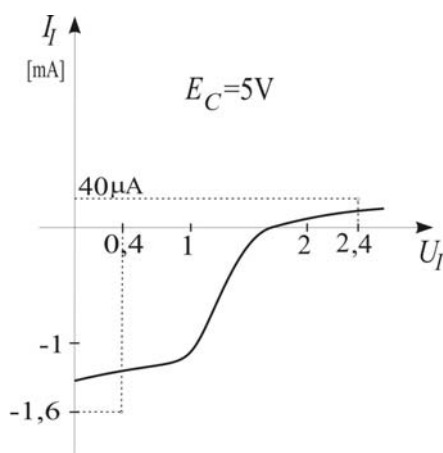

Fig. 5.23. Curent de intrare

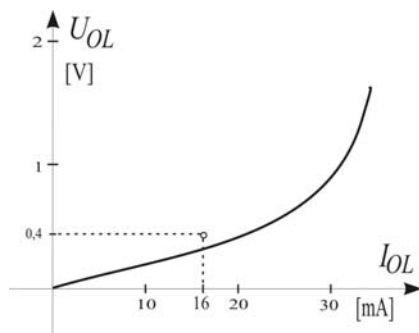

Fig. 5.24. Curent de iesire

Pentru starea de intrare 0, curentul de intrare maxim garantat este 1,6 mA la tensiunea de iesire maxima garantata 0,4V (a circuitului care comanda), iar pentru starea 1 curentul de intrare maxim garantat 40 μ A la tensiunea minim garantata 2,4V.

Deci un circuit trebuie sa asigure un **curent de iesire** de minim 16 mA în strea 0 (la maxim 0,4V) și minim 400 μ A în starea 1 (minim 2,4V) pentru a asigura fan-out de 10. De remarcat ca pentru starea 0 curentul de intrare este negativ, iar în starea 1 este pozitiv, lucru de care va trebui tinut cont la măsurarea acestor curenți.

Fan-out-ul real este mai mare decat cel garantat și depinde și de starea de la iesire.

Functionarea circuitului la iesire poate fi urmarita în figura 5.24, unde sunt date caracteristicile de iesire pentru cele 2 stari, 0 (U_{OL}) și 1 (U_{OH}). Se observa ca sunt garantati curenții de iesire pentru realizarea fan-out-ului de 10.

Timpul de propagare este un alt parametru important și are pentru circuitele

TTL. El este evaluat la ambele tranziții și este mai lung la tranziția 1-0 (LH). Valoarea medie este 10 ns.

Puterea consumată pe poarta are de asemenea valori diferite funcție de starea la ieșire dar valoarea medie este 10 mW/poarta.

Un dezavantaj major al seriei TTL standard este că ieșirile nu pot fi conectate în paralel și deci circuitul nu poate fi utilizat pentru realizarea de magistrale.

Dacă ieșirile sunt la fel, ambele 0 sau 1 conectarea în paralel este posibilă, pentru 0 două tranzistoare saturate sunt conectate pe o aceeași sarcină de colector, la sursa de alimentare, iar pentru 1 două tranzistoare au conectată în emitoare o aceeași sarcină legată la masă.

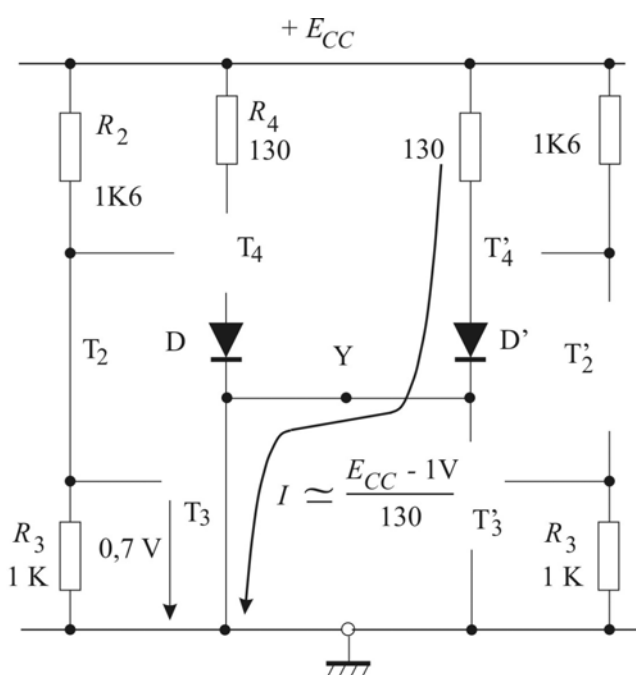

Fig. 5.25. Legatura paralel la ieșirea TTL

Ce se întâmplă la conectarea a două porți cu stări diferite la ieșire se poate vedea în figura 5.25.

Circuitul din stânga este în starea logic 0 la ieșire, deci tranzistoarele de ieșire sunt blocat, sus, saturat, jos. Circuitul din dreapta este în starea logic 1 la ieșire, deci tranzistoarele de ieșire sunt, saturat sus, blocat, jos.

Atunci un curent de valoare mare circulă așa cum se vede în figură. Curentul este destul de mare ca să degradeze ambele nivele logice și poate conduce și la defectarea circuitului.

Acest dezavantaj este eliminat de circuitele TTL cu colectorul în gol.

5.3.3. Porți cu colectorul în gol

Poarta cu colectorul în gol este similară celei standard, la care tranzistorul de ieșire T_3 are colectorul în gol, dioda D și tranzistorul T_4 fiind eliminate. Pentru ca circuitul să funcționeze este necesar să se conecteze o rezistență exterioară între colectorul amintit și plusul sursei de alimentare (figura 5.26)

Astfel completat, circuitul realizează aceeași funcție SI-NU. Oricare intrare la 0 deschide o joncțiunea bază-emitor a tranzistorului multiemitor iar tensiunea pe baza acestuia, 0,7V, ține blocate tranzistoarele celelalte. Ieșirea este la nivel ridicat.

Doar dacă ambele intrări sunt la 1 se permite polarizarea prin R_1 a tranzistorului T_2 care la rândul lui îl deschide pe T_3 și ieșirea este la nivel coborât.

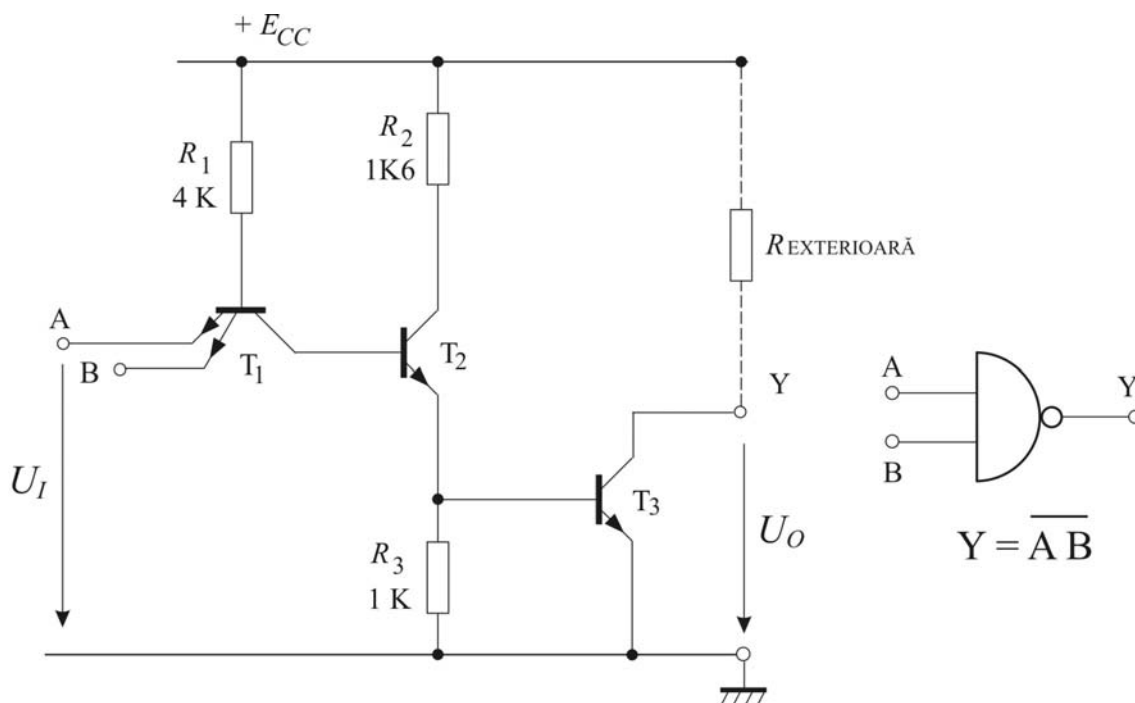

Fig. 5.26. Poartă TTL SI-NU cu colectorul în gol

Poarta are mai multe utilizări curente.

Prima este comanda directă a unor sarcini exterioare diverse, cum ar fi de exemplu rele sau elemente de semnalizare (diode luminescente, becuri). Sarcina se alege astfel ca, pentru tensiunea maxima de alimentare, curentul maxim prin tranzistorul T_3 să nu depășească limita $I_{OLmax}=16\text{mA}$ (figura 5.27). Dacă vom considera o tensiune tipică de 0,3 volți pe tranzistorul 3 saturat atunci:

$$R_{EXTmin} > (5,25-0,3)/1,6 \cdot 10^{-3} \Omega$$

Circuitul mai este utilizat pentru a realiza o funcție logică SI care se mai numește în acest caz SI cablat prin conectarea a doua sau mai multe porți pe o aceeași rezistență exterioară (figura 5.x). Intradevăr, oricare Y este 0, adică tranzistorul de ieșire e deschis, nivelul la ieșire este 0, Si nivelul la ieșire este 1 doar daca ambele Y sunt la 1. Deci funcția SI.

Circuitul astfel realizat este similar cu un circuit cu capsule standard pe două nivele cu schema prezentată în partea dreaptă a figurii 5.28.

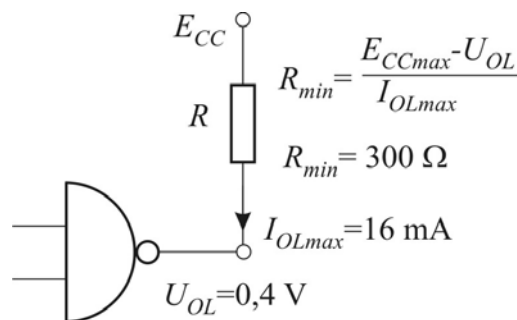

Fig. 5.27. Calculul rezistenței exterioare la poarta cu colectorul în gol

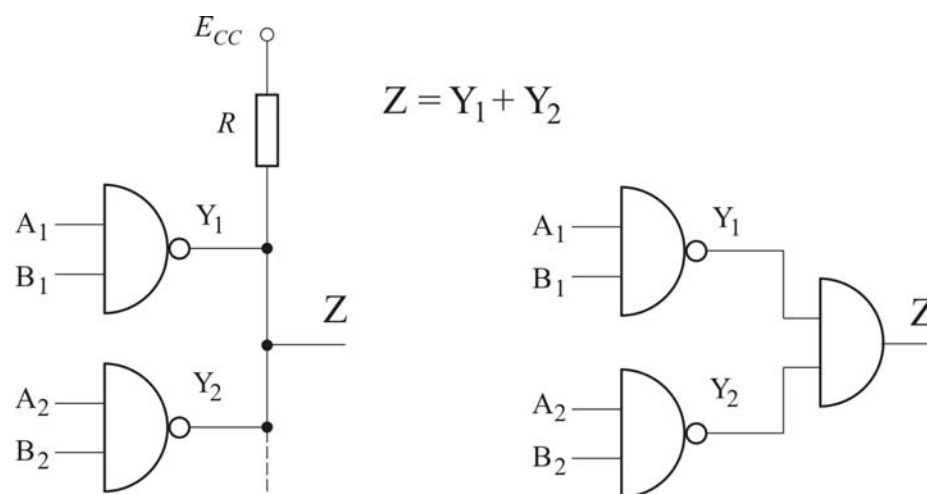

Fig. 5.28. Funcția SI cablat cu porți cu colectorul în gol

Utilizarea cea mai importantă este conectarea unor linii de date prin aceste porți la o magistrală. Schema de legare este prezentată în figura 5.29.

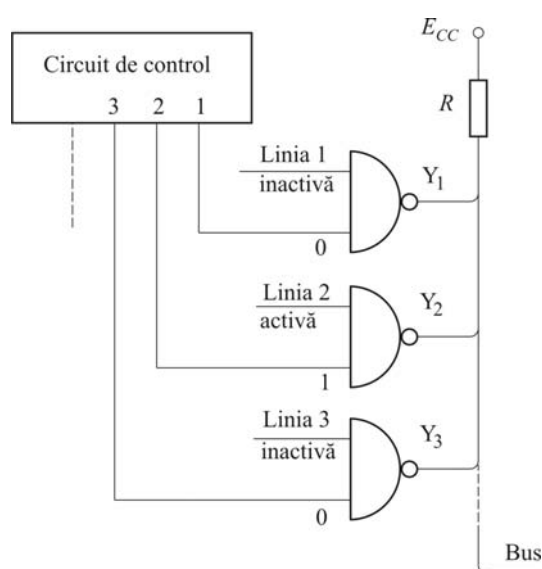

Fig. 5.29. Magistrala cu porți cu colectorul în gol

Circuitul de control asigură activarea unei singure porți la un moment dat, astfel ca semnalul unei singure linii este transmis pe magistrală (Bus). Activarea (Enable) se face cu un semnal 1, toate celelalte porți primind semnal 0.

Dacă o poartă are 0 la o intrare atunci T_3 este blocat, reprezintă o rezistență echivalentă (sau o impedanță la frecvențe mai ridicate) de valoare mare și orice semnal pe linia corespunzătoare este blocat.

Dacă o poartă are 1 la o intrare atunci T_3 depinde de semnalul pe intrarea de linie, care e activă pe rezistența exterioară și semnalul, inversat față de intrare,

este transmis pe magistrală.

O problema specifică acestei aplicații este alegerea rezistenței R a magistralei. Aceasta depinde de numărul ieșirilor și al intrărilor conectate la magistrală, ceea ce reprezintă un dezavantaj al porților cu colectorul în gol.

Presupunem că avem legate la magistrală N ieșiri și M intrări. Vom avea două situații distincte:

1. Magistrala este la 0, adică o ieseire și numai una este la 0 și deci un tranzistor final T_3 este deschis (figura 5.30).

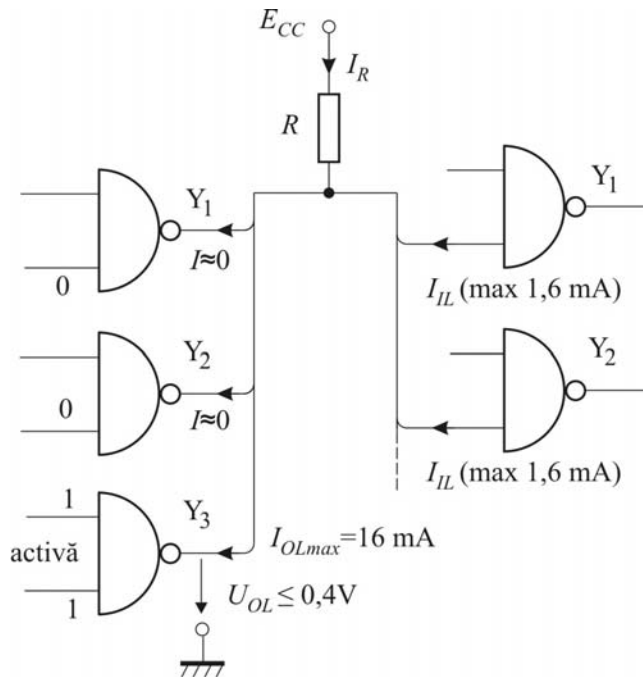

Fig. 5.30. Curenți cu magistrala 0

Se considera că celelalte ieseiri, la 1, cu tranzistoarele de ieseire blocate au curentul neglijabil și că intrările contribuie fiecare cu un curent tipic, mai mic decât cel maxim, 1,6 mA.

Condiția principală este:

$$I_{OLmax} = 16 \text{ mA};$$

Atunci, dacă se ține seamă de circulația curenților, care este ca în figură, rezultă că trebuie să avem:

$$I_R = I_{OL} - MI_{ILmax};$$

și deci:

$$R_{min} = \frac{E_{CCmax} - 0,4}{I_{OLmax} - MI_{IL}}$$

2. Magistrala este la 1, adică toate ieseiri sunt la 1 și deci toate tranzistoarele finale T_3 sunt blocate (figura 5.31).

Se considera că celelalte ieseiri, la 1, cu tranzistoarele de ieseire blocate au curentul neglijabil și că intrările contribuie fiecare cu un curent maxim, 40 μA .

Condiția principală este:

$$I_{OHmax} = 400 \mu\text{A};$$

Atunci, dacă se ține seamă de circulația curenților, care este ca în figură, rezultă că trebuie să avem:

$$I_R = NI_{OHmax} + MI_{IHmax};$$

și deci:

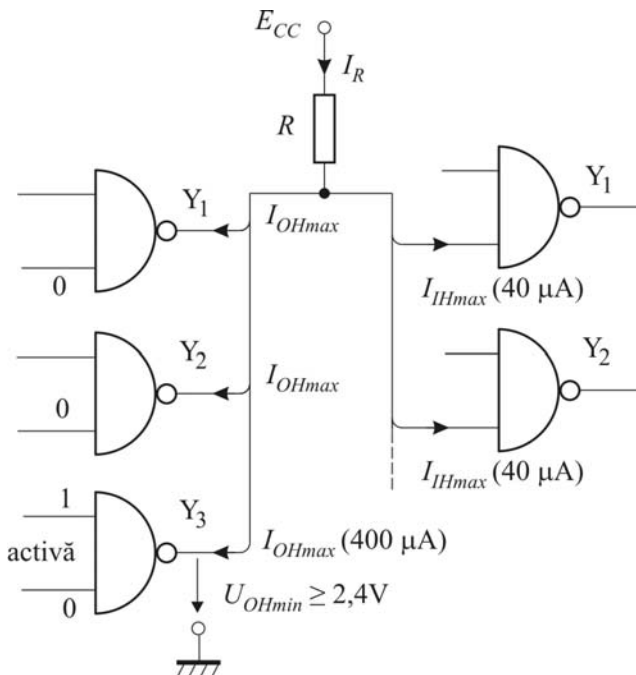

Fig. 5. 31. Curenți cu magistrala 1.

$$R_{\max} = \frac{E_{CC\min} - 2,4}{NI_{OH\max} + MI_{IH\max}}$$

5.3.4. Porți three-state

Portile cu colectorul în gol s-au născut din necesitatea legării în paralel a ieșirilor mai multor porți cu scopul principal de a realiza magistrale (bus). Ele au câteva dezavantaje:

- necesită o rezistență exterioară, a cărei valoare depinde de numărul ieșirilor în paralel dar și a intrărilor din secțiunea uratoare;
- în starea 1 rezistența de ieșire este chiar rezistența exterioară, mare comparativ cu un etaj de ieșire standard;
- viteză mai mică decât o poartă standard;

Dezavantajele amintite sunt eliminate de o altă subfamilie care permite la rândul său cuplarea în paralel a ieșirilor pentru a realiza magistrale și anume subfamilia de circuite logice cu trei stări (three state).

Poarta fundamentală este inversorul (figura 5.32), derivat din poarta TTL SI-NU. În figură sunt reprezentate și simbolurile, de la cel mai simplu la unul cu o reprezentare explicită a blocurilor funcționale.

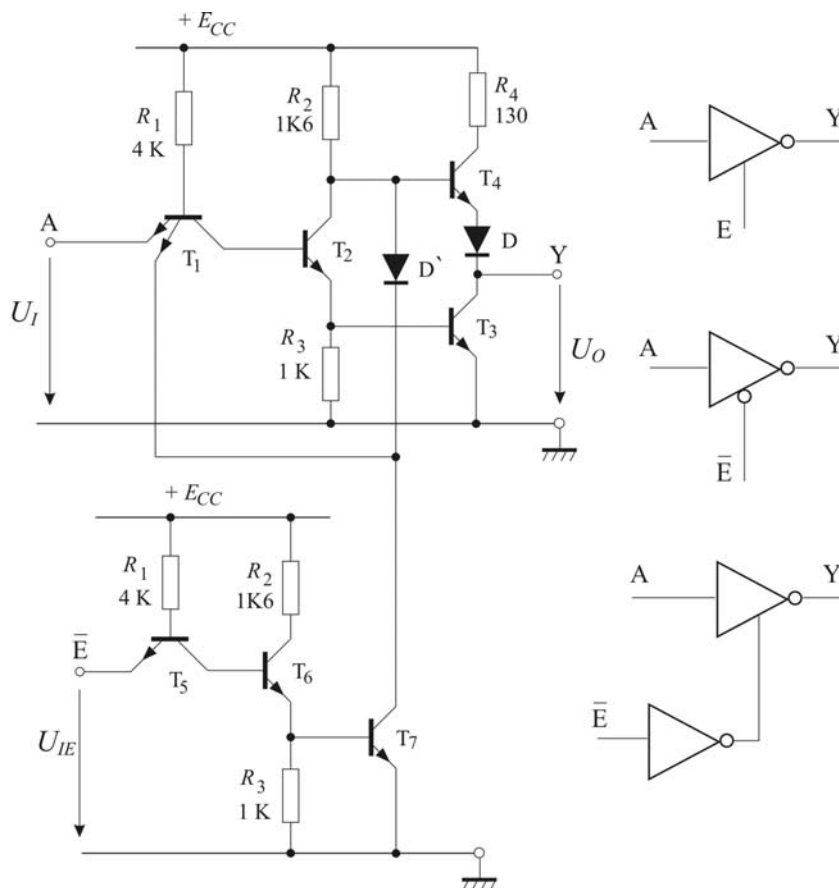

Fig. 5.32. Inversor three-state și reprezentările acestuia.

Porțile din familie au, pe lângă intrările corespunzătoare variabilelor binare (datele de intrare) și ieșirea care furnizează funcția binară, o intrare suplimentară cu acțiune prioritară care, în cele două stări posibile, activează sau dezactivează poarta. Intrarea se notează E (enable) sau mai des $\bar{E}$ pentru a arăta că activarea nu se face pe 1 ci pe 0.

Dacă $\bar{E}=0$, atunci T_7 este blocat, al doilea emitor al T_1 fiind la 1 nu influențează intrarea A , iar dioda D' este blocată și nu influențează ieșirea. Circuitul este o porta inversoare activă (A , Y în figura x2 unde este tabelul de adevăr pentru inversorul three-state).

Dacă $\bar{E}=1$ atunci T_7 este deschis, al doilea emitor al T_1 fiind la 0 suntem într-un caz similar cu poarta standard SI-NU cu o intrare la 0 care blochează T_2 și T_3 (intrarea A nu are nici un rol), iar baza T_4 este, prin dioda D' deschisă și tensiunea U_{CE} a T_7 la un potențial de aproximativ 0,9 V care menține D și T_4 blocate. Circuitul are deci ambele tranzistoare de la ieșire blocate și deci prezintă la ieșire o impedanță foarte mare (high Z, figura 5.33).

Dacă circuitului inversor i se adaugă o intrare B se obține poarta SI-NU și similar se realizează și alte tipuri de circuite logice.

$\bar{E}$	A	Y
0	0	1
0	1	0
1	0	high Z
1	1	high Z

Fig. 5.33. Tabelul de adevăr pentru inversorul three-state

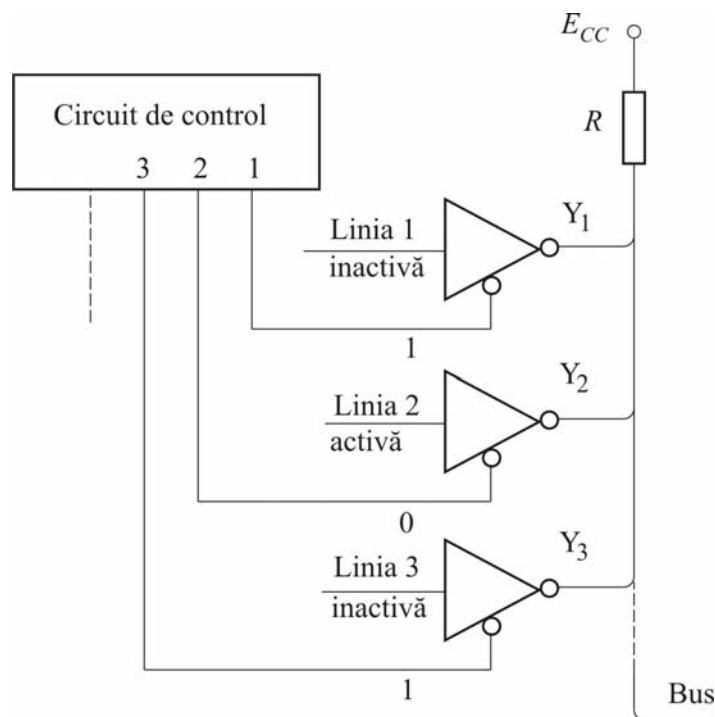

Fig. 5.34. Inversoare three-state legate la o magistrală

Avantajele subfamiliei sunt:

- nu necesită o rezistență exterioară:

- are rezistența de ieșire este mică pentru ambele stări, 0 sau 1;
- permite cuplarea în paralel a ieșirilor (cu condiția ca una singură dintre iesiri să fie activă).

Familia este utilizata îndeosebi pentru a conecta mai multe linii de date sau blocuri functionale la o magistrală cum se poate vedea în figura 5.34.

5.3.5. Subfamiliile TTL

Familia de circuite integrate TTL standard are tipul circuitelor notat prin cifrele 74xx, unde 74 semnifica TTL standard iar xx sunt două cifre care dau tipul de circuit. De exemplu 7400 este un circuit TTL standard cu 4 porți SI-NU (figura 5.35). Literele din față denumesc producătorul, aici Texas Instruments.

Familia este depășită și nu se mai utilizează în proiecte noi, dar de-a lungul timpului s-au dezvoltat subfamilii care sunt viabile, și anume variantele Schottky avansate (Advanced) și cele de mare viteză (Fast). Subfamiliile sunt menționate în tabelul care urmează, unde sunt trecute și principalele performanțe.

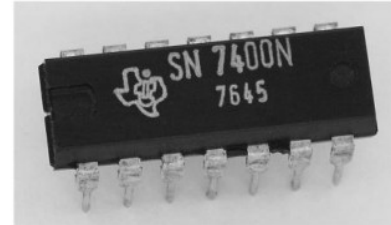
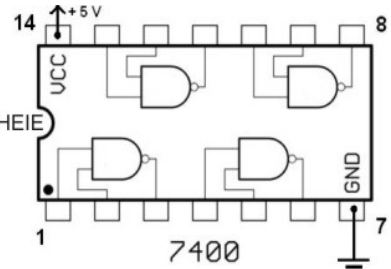

Fig. 5.35. Circuit TTL 7400

Tabel 5.1. Subfamiliile TTL și performantele lor principale

Acronim si denumire subfamilie	Notare	Timp de propagare	Putere pe poartă	Factor de calitate
TTL standard	74xx	10 ns	10 mW	100
TTL de putere mică (Low power)	74Lxx	35 ns	1 mW	35
TTL Schottky	74Sxx	3 ns	20 mW	60
TTL Schottky de putere mică	74LSxx	10 ns	2 mW	20
TTL Schottky avansată (Advanced)	74ASxx	1,5 ns	7 mW	14
TTL Schottky avansată de putere mică	74ALSxx	4 ns	1 mW	4
TTL de mare viteză (Fast)	74Fxx	3 ns	4 mW	12